

UIT DE TIJDSCHRIFTEN.

De Tropische Natuur. Jaargang XIX, Afl. 9, September 1930.

Vogelbloemen door D. v. L. Een *Eranthemum*-soort (fam. Acanthaceae) uit Afrika wordt op Java in tuinen gekweekt. De bloemen zijn aangepast op bestuiving door vogels. Insecten komen niet op de bloemen en kunnen er ook niet goed op terecht, terwijl kleine honingvogeltjes, in Buitenzorg zelfs drie verschillende soorten, ze druk bezoeken, er de honing opzuigen en bestuiving bewerken. Zooals Prof. D. v. L. ook bij verschillende andere voorbeelden heeft nagegaan zijn typische inrichtingen voor deze honingvogelbloemen: een groote hoeveelheid dunvloeibare, maar geheel reuklooze honing in een lange bloembuis, de opperhuid aan den ingang van de kroonbuis, van stamper, meeldraden en alle andere gedeelten, waar de vogelsnavel mee in aanraking komt, is versterkt door een dikke cuticula met stevige lijsten; de opperhuid van de bloembuis zelf heeft lijsten en groeven, waardoor de honing gemakkelijker omhoog komt. De genoemde vogeltjes leven werkelijk van bloemenhoning; ze kunnen ook in kooien gehouden en met verdunde bijenhoning gevoederd worden.

Over het optrekken van het broed der zoetwaterpalingen door Prof. H. C. Delsman. Evenals in Europa komen in Indië de jonge aaltjes van uit zee in groote troepen de riviermonden intrekken als „montée”. In Ned. Indië gebeurt dit echter uitsluitend in die rivieren, welke op de diepe zeeën en oceanen uitmonden, niet in die op de ondiepe zeeën van het Soenda-plat uitstroomen. Zoetwaterpalingen komen dan ook niet voor in W. Borneo, Nd. Java, O. Sumatra; wel op Celebes, Oost Borneo, Zd. Java, W. en Nd. Sumatra. Van enkele punten is het jaarlijks optrekken van aaltjes als montée in lange drommen bekend bij de visschers, die deze „impoen” ook bij groote massa's vangen voor de consumptie.

Over eieren van *Varanus salvator* en *Python curtus* door J. C. v. d. Meer Mohr geeft afbeeldingen, maten en gewicht van die eieren, waarvan beschrijvingen nog vrijwel ontbraken; het uitkweken is niet gelukt.

Onder Korte mededeelingen is een bericht over „grotsprinkhanen” in een druipsteengrot op Halmahera naar aanleiding van de beschrijving van grotten door Dr. Leefmans in een vorige aflevering.

W. C. van Heurn citeert enkele berichten van ongelukken door haaien veroorzaakt.

Natuurhistorisch Maandblad. Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, 19e Jaargang, No. 10, 31 October 1930.

Verslag van de Maandelijksche Vergadering. De voorzitter brengt een verzoek van het Zoöl. Museum te Amsterdam over om op de ringslangen te letten. In Zd. Limburg zijn die echter zeldzaam geworden. De aanwezigen kennen maar enkele vondsten.

P. Dr. Schmitz vertelt van tam gehouden veldmuizen van de soort *Evotomys glareolus* (rosse veldmuis), die in aantal bij Valkenburg gevangen waren en o.a. in 't Museum te Maastricht in een terrarium gehouden worden. Volgens mededeeling van den Voorzitter komt deze soort overigens in Zd. Limburg slechts zeldzaam voor. De Voorz. Rector Cremers vertelt verder hoe een groote Hazelmuis (*Eliomys quercinus*) in 't voorjaar uit het Museum ontsnapt, in den tuin een slachting aangericht heeft onder de jonge merels; vruchten worden ook door haar aangevreten.

De heer Beckers vertoont een opgegraven stuk hertengewei, dat blijkbaar als gereedschap heeft gediend voor praehistorische menschen.

De heer Waage deelt waarnemingen mede over het vermogen van spektorlarven, om door lood en andere zachte metalen heen te knagen. De heeren Tilmans, Rijk en Sonnevile hebben vondsten van verschillende zeldzame vlinders mee te deelen o.a. *Arctia villica*, een bruin-gekleurde rups van de doodshoofdpijlstaart.

De Avifauna van Limburg wordt voortgezet met gegevens o.a. van den Wespendief, die bij Epen (Z. Limb.) genesteld heeft, maar weggeschoten is, de vischarend op

verschillende plaatsen in Limburg gezien, de zwarte ooievaar bij Valkenburg en bij Stein (a. d. Maas), de Ibis bij Weert, het Woudaapje eveneens bij Weert, waarschijnlijk als broedvogel en bij Heerlen en Elsloo.

Dr. J. Hofker vervolgt zijn rijk geïllustreerde studie over de Foraminiferen uit het Senoon van Zd. Limburg.

Vakblad voor Biologen. 12e Jaargang, No. 2, October 1930.

Dr. M. J. Sirks brengt verslag uit over het IXe Internationale Tuinbouwcongres te Londen, 7—15 Augustus en het Ve Internationale Botanische Congres te Cambridge, 16—23 Aug. j.l. gehouden. Beide congressen waren enorm druk bezocht (resp. 700 en 1200 deelnemers van vijftig verschillende nationaliteiten). Het botanisch congres was verdeeld in acht secties waar te samen ruim 300 voordrachten op het program stonden. In aansluiting met het congres werden verder verschillende excursies gehouden. Het volgende (6e) Internat. Botanisch Congres zal in 1935 in Amsterdam worden gehouden.

De wijzigingen in het Academisch Statuut voor zoover ze de Biologie betreffen bespreekt Dr. C. J. van der Klaauw.

De voornaamste zijn, dat de twee kandidaats-examens in Biologie samengetrokken zijn tot één, terwijl omgekeerd het eene candidaatsexamen in geologie vervangen is door twee ter keuze, waarvan het eene dierkunde, scheikunde en plantkunde, het andere dierkunde, scheikunde en natuurkunde als bijvakken heeft.

De opleiding tot Entomoloog voor Ned. Indië door Dr. Leefmans in een vorige aflevering ter sprake gebracht heeft aanleiding gegeven tot opmerkingen, waar Prof. de Meyere thans nog eens uitvoerig op ingaat en de verschillende opleidingen vergelijkt.

Fungus. Populair orgaan voor de leden van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging, 2e Jaarg. No. 3, October 1930.

Paddenstoelennieuws uit Groningen door G. Swanenburg de Veye. De lignostone-fabriek bij Ter Apel verwerkt buitenlandsch hout (berken, eiken, enz.). Op de groote hoopen zaagsel en houtafval, die al jaren liggen, is een weelderige begroeiing ontstaan met allerlei planten, waartusschen ook groote massa's paddenstoelen o.a. reusachtig groote en talrijke exemplaren van de zeldzame *Pluteus pellitus*. Terwijl de hoed anders gemiddeld 6 c.M. groot is, waren hier de meeste exemplaren 10, 20, zelfs 25 c.M. in middellijn.

Onder lichtend hout beschrijft de red. G. C. A. Fabius een buitengewoon prachtig voorbeeld van lichtgevend hout; stapels wortelstronken uit een ten vorigen jare kaal geslagen boschplek waren in lichtscherm gehuld als smeulende brandstapels. Vermoedelijk werd het lichten veroorzaakt door de zwamvlok van het geweijswammetje of van den honingzwam, die er beide in voorkwamen. Proeven om het licht te fotografeeren mislukten, omdat het op de fotografische plaat maar een uiterst zwakke invloed heeft, terwijl ons oog er zóó gevoelig voor is, dat een kleine stronk tot 65 M. afstands zichtbaar was.

W. Louwaars vertelt nog van Paddenstoelen in Engeland, waar, in Z.-Engeland tenminste, weinig paddestoelen bleken te groeien en ook niet veel belangstelling er voor te heerschen.

Ir. Schweers bericht de vondst van een voor Europa nieuwe soort *Inocybe* en van de in ons land zoo zeldzame lakzwam (*Fomes lucidus*). De H. H. van Eyndhoven en Boting vonden na lang zoeken ook jeugdvormen van de zeldzame aardster *Myriostoma coliformis*. De red. G. C. A. Fabius geeft nog bijdragen voor de Phaenologie. Onder boekbespreking is een afbeelding en aanbeveling van de wandplaat van de groene Knolamaniet door Kallenbach uitgegeven. De paddenstoelentoonstelling met excursie, die eind September te Nijmegen zou plaats hebben is, wegens gebrek aan paddestoelen in September, uitgesteld moeten worden tot begin November.

Natura. Orgaan der Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging, No. 10, 15 Oct. 1930.

Als Plantaardige afwijkingen beschrijft Dr. J. C. Costerus Tulpenbollen met zijbollen en met meer dan één bloem, vergroening van bloembladeren bij klaproos en een beukennapje met 3 nootjes, waarbij de middelbloem, welke anders bij de beuk, in tegenstelling met tamme kastanje, nooit tot ontwikkeling komt, een volledige vrucht had gevormd. J. K. Budde beschrijft en toont een verdubbelde cyclamenbloem, Dr. Liernur een reusachtige heksenbezem op een iep 1.75 M. groot en 60 K.G. zwaar. Van het Fransche Nationale Park van den Pelvoux vertelt W. van Harencarspel, dat het thans tot 13000 H.A. vergroot en geheel in eigendom aan den Franschen Staat is gekomen als Staats-Natuurmonument; het bevat de hoogste gedeelten van de Dauphin'sche Alpen met de beruchte Barre des Ecrins als hoogste top. Dezelfde schrijver bericht, dat de Wahnerheide dicht bij Keulen tot beschermd natuurspark is geworden.

J. Sybrandi vervolgt zijn artikel-serie over Aquariumkunde met IV de Vorm van het Aquarium, waarin aangeraden wordt een rechthoekige bak te kiezen met lengte $2 \times$ zoo groot als breedte en hoogte gelijk aan breedte, of de verhoudingen te kiezen uit de bekende „Gulden reeks”. Voor het geraamte wordt aanbevolen eenvoudig hoekijzer zonder eenige versiering te nemen.

De mieren-kenner A. Stärcke roept bescherming in voor de boschmieren, niet alleen voor de gewone roode boschmier en raadt aan nieuwe nesten te stichten, niet door bestaande te verzwakken, maar door uitgezwermde vrouwtjes in kunstnest te kweken met fusca-werksters tot de kolonie twee jaar oud is. J. HEIMANS.

BOEKBESPREKING.

J. Voerman Jr. Lithokalender 1931, uitg. N.V. De Nieuwe Toonkamers voor Kunstnijverheid, Rotterdam.

Voerman's bloemenkalender is dit keer voor het eerst in vijfkleurendruk uitgevoerd, ter afwisseling van de bekende en geliefde zwart-witte kalenders van Voerman van de vorige jaren. De zeer duidelijke cijferbladen van deze 6-bladige kalender zijn geheel in overeenstemming met de fijne bloemenstudies. De onderwerpen zijn: Cattleya, Klein Hoefblad, Hooilandflora, Sierkalebas, Lampionvruchten en Herfsttijloos. Een aanbeveling, of zelfs een aankondiging heeft de Voerman-kalender in 't geheel niet meer nodig. De kenners en bewonderaars moeten zich ieder jaar weer haasten, om zich van een exemplaar te verzekeren, voordat deze kalender uitverkocht is. Nu is hij in kleurendruk verschenen. Misschien zijn er enkele liefhebbers van deze kalender, die terug verlangen naar de karaktervaste zwart-wit figuren, zooals zij die van Voerman gewend waren. Maar Voerman heeft in ons land door zijn Albumplaatjes al zooveel bewonderaars gewonnen voor zijn fijne kleurige bloemenportretten, dat deze kalender wel een driemaal zoo groote oplaag zal moeten hebben, wil hij alle oude en nieuwe vrienden kunnen bereiken. J. Hs.

Zeewateraquarium en Terrarium door A. J. Portielje, Geïllustreerd door Jac. J. Koeman. Uitgave Verkade's Fabrieken N.V., Zaandam 1930.

De geniale aquariumschilder Dijsselhof heeft nooit het genoegen mogen beleven een tentoonstelling van uitsluitend eigen werk in te richten. Het publiek, zeide men, zou een zaal „met alleen maar visschen” niet weten te waardeeren. Eerst in 1925, na zijn dood, kon men er toe besluiten en wekenlang vulde een met diepe bewondering vervulde menigte de 4 zalen van „Artis”.

Een paar jaren geleden verscheen een aquarium-album bij Verkade. Haast „alleen maar visschen”. Het werk beleefde een oplaag van meer dan 45.000 exemplaren en een paar jaar later deed zich de behoefte aan een herdruk voelen. Uit deze feiten blijkt weer eens, dat groote bevolkingsmassa's den weg naar de natuur sinds het pionierswerk van Heimans en Thijssse hebben gevonden en dat is een waarborg, dat ook dit prachtige

Verkade album, dat nauw aansluit bij het vorige werk van Portielje, een blijde ontvangst in het Nederlandsche huisgezin zal te beurt vallen.

De eerste hoofdstukken zijn gewijd aan de inrichting van een zeewater-aquarium. Daar een werkelijk bruikbare handleiding hiervoor, getoetst aan een enorme ervaring, nog niet bestond, is dit vooral voor de lezers van dit tijdschrift, die niet terugschrikken voor de moeilijkheden, die zich in het begin hierbij voordoen, een groote aanwinst. Portielje laat ons echter niet in den steek, wanneer de zaak maar eenmaal behoorlijk functioneert. In hoofdstuk III e.v. wordt een inleiding gegeven tot de bestudeering van de biologie, physiologie en psychologie in het bijzonder van anemonen, amphibiën en reptielen, die het aquarium en terrarium voor ons meer doet worden dan een aesthetisch genoegen alleen. Wat de physiologie betreft, voor hen, die door Portielje hebben leeren kijken en eenvoudig experimenteren, zij hier nog eens gewezen op het boekje van Prof. Jordan over het dierenleven in het zoete water, dat, al behandelt het bijna geen zeedieren, een onmisbare handleiding vormt op den verderen weg. Een zuiver begrip voor het dierlijk kunnen is voor een juiste interpretatie van het waargenomene eerste voorwaarde. Helaas gaan bijna alle populair-wetenschappelijke literatoren, meer lyrisch dan wetenschappelijk, nog steeds voort met het verspreiden van voorstellingen omtrent dierlijke en zelfs plantaardige intelligentie, die dit zuiver begrip ten eenenmale in den weg staan, valsch gevoel aankweken en daarmede het dier zeker geen recht doen. Met aanwijzingen te geven tot eenvoudig vergelijkend psychologisch onderzoek doet Portielje dan ook niet genoeg te waardeeren pionierswerk. Dit maakt het bezit van dit album ook voor niet-aquariumhouders zoo bijzonder waardevol.

Deze keer is de geheele illustratie door Koeman verzorgd. Aan de harmonie van het geheel is dit zeker ten goede gekomen. Er is in het bijzonder tusschen de opvattingen van Koeman en Voerman een diepgaand verschil, waardoor hun werk niet altijd even goed samengaat. Terwijl Voerman met een onbegrijpelijk knap vermogen tot stofuitdrukking een uiterst minutieuze afbeelding geeft, die echter toch niet aan leven heeft ingeboet, is Koeman een impressionist, bij wien het voorwerp wel eens opgelost wordt in een, zij het dan ook aantrekkelijke compositie van kleuren, waarbij de biologische bijzonderheden dan wat in de verdrukking raken. Zoo kunnen mij plaatjes als dat van de boomkikker, heikikker, thijm en vergeet-mij-nietjes niet zoo bekoren. Maar hoe prachtig is daarentegen b.v. blz. 54 „anemonen” en blz. 66 „schelpen”. Hier is iets onvergetelijk schoons bereikt.

Wanneer men dit album tenslotte naast de 17 andere in de kast zet, beleeft men nog een merkwaardige sensatie. Men voelt dan dankbaarheid bij zich opkomen voor den fabrikant, die aan zijn producten deze „reclame” toevoegt. Het is 24 jaar geleden, dat Verkade met „Lente” uitkwam. De reclame was gewend te speculeeren op de primitieve reacties en grovere instincten van de massa. Feitelijk leek het absurd om zich in dien tijd tot het groote publiek te wenden met plaatjes van bloemen en vogels. Men kan zich er niet van afmaken met te zeggen, dat gebleken is, dat dit nu juist eens een handige zet was. *Het was van den heer Verkade een cultureele daad*, die van de grootste betekenis is geweest voor ons volk. Wat een levensvreugde is er het resultaat van geweest! Wat een stuwkracht heeft het verleend aan een cultureele beweging als de „natuurbescherming”! In dit Tijdschrift past ons dus wel een woord van dank. J. W. VAN DIENEN.

De Houtteelt door Ir. J. P. van Lonkhuyzen, directeur der Nederlandsche Heidemaatschappij, 2e druk.

Dit werk, dat een omvang heeft van 240 bladzijden en voorzien is van een aantal illustraties, behandelt de eischen en eigenschappen der verschillende boomsoorten, de in ons land voor bebossching in aanmerking komende grondsoorten en de bewerking en verdere behandeling daarvan, het onderhoud van boomen en bosschen en voorts een beschrijving van de verschillende inheemsche en hier gebruikte exotische boomsoorten. Het is een geschikt werk voor de boscheigenaren en den boschwachter en voor ieder, die zich op eenigerlei wijze met boschcultuur bezig houdt. De uitgave geschiedt door de Nederlandsche Heidemaatschappij te Arnhem; de prijs is, gebonden, bepaald op f 3.—.